

Když rodina vrací úder

Veronika Bednářová

„Váš život patří taky mně,“ najdete na přední i zadní straně programu k inscenaci *Jak se stát jiným*, jejímž autorem není jen současný francouzský spisovatel Édouard Louis, ale stejně výrazně i sedmadvacetiletý slovenský režisér pracující na německy mluvících jevištích, dramatik a spisovatel Dávid Paška, který v Praze i České republice hostuje vůbec poprvé.

Édouard Louis, Dávid Paška:
Jak se stát jiným

Překlad literární předlohy: Sára Vybíralová

Režie a divadelní adaptace: Dávid Paška

Dramaturgie: Lenka Veverková

Scéna: Julius Leon Seiler

Kostýmy: Maria-Lena Poindl

Hudba: Jan Šíkl

Kamera: Dominik Lukács Žižka,
Ludvík Otevřel

Městská divadla pražská – Komedie,
premiéra 16. května 2026

Eva Salzmannová jako matka Monique podává v inscenaci výjimečně
soustředěný, emocionálně silný výkon Foto Patrik Borecký

Inszenace divadla Komedie vznikla podle tří zánovních Louisových próz *Jak se stát jiným* (2021), *Boje a proměny jedné ženy* (2021) a patrně nejsilnější knihy *Monique na útěku* (2024). Díky Paškově radikální režii však zdaleka nejde jen o portrét slavného autora, jehož knihy byly přeloženy do více než třiceti jazyků. Téměř na vlastní kůži zažíváme bleskurychlou rodinnou epopej odehrávající se na sociálně vyloučeném severofrancouzském venkově, který se jako pijavice přisává i k autorovu novému vysněnému pařížskému životu.

Hlavní hrdina Eddy odešel do Paříže, změnil si jméno, vizáž i společenskou třídu, získal vzdělání, o svém původu začal psát knihy, vydělal peníze a stal se uznávaným. Ale co ti ostatní, kteří zůstali „v těch sračkách“, v marasmu chudoby, frustrace a bezvýchodnosti? Nemají právo vyprávět vlastní verzi příběhu? Nemají možnost opravit to, co o nich bylo napsáno?

Právě vsudypřítomná kakofonie hlasů jednotlivých členů rodiny (matka, otec, sestra a bratr) a přepisování replik v přímém přenosu, kdy členové rodiny „opravují“, jak

to měl Eddy do svých knih správně napsat, dodávají inscenaci mimořádnou divadelnost, energii a téměř detektivní napětí. Je to divadlo kruté, syrové, nahé a obnažené, ale hrané s porozuměním a s jistým nonšalantním humorem. Vlastně povedená obdoba cool dramatu, vzpomeneme-li specifický typ děl mladé generace autorů devadesátých let minulého století. Explicitnost, vulgarismy i nahota tu nejsou efektní provokací, ale organickou součástí světa, který inscenace zobrazuje; dá se z něj sice utéct, ale člověk si ho pořád bolestně nese v sobě.

Očima hlavního hrdiny je rodina viděna v nemilosrdném světle Foto Patrik Borecký

„Ty sráči, jak sis to o nás mohl dovolit napsat?“ ptá se sestra v podání Ivany Uhlířové, zatímco starší bratr, kterého hraje Tomáš Weissler, osciluje mezi agresí, zoufalstvím a potlačovanou bezmocí. Není to nic, co bychom v dramatické tvorbě posledních desetiletí neviděli, ale zde nejde o abstraktní sociální typy. Tohle je současná Evropa, současní lidé, o nichž Louis píše, že je „nikdo neposlouchá“.

Paška však neukazuje znechucenost nad společností, spíš porozumění: sice podprahově, ale přesto nabízí podanou ruku. Výrazně tomu pomáhá efektivní využití live cinema. Kamera na jeřábu, neustále smysluplně přítomná na scéně, nutí herce pohybovat se s až choreografickou přesností. Detail totiž nemusí patřit tomu, kdo právě mluví, ale tomu, kdo je v daném okamžiku emocionálně nejdůležitější.

Často je to matka Monique, kterou s obrovskou hereckou energií – i humorem – obývá ve velké charakterní roli Eva Salzmannová. Ušmudlaná, životem uondaná, nepřilíh chytřá žena v neforemných tričkách a bez jakékoli stylizace dodává inscenaci unikátní lidskost, instinktivnost, bolest i emocionální ukotvení. Salzmannová Monique, která si díky synovi poprvé v životě dá vietnamské Bún bò Nam Bò,

dokáže být zároveň groteskně směšná i zdrcujícím způsobem pravdivá.

Dominantou scény je do půlkruhu stočená pijavice – multifunkční objekt, prolézačka a metafora zároveň. Stejně silně však působí i černý vak na bratrovo mrtvé tělo, obrovské promočené mikiny, z nichž doslova chrčí voda, ač té není na sprchování v chudé domácnosti nikdy dost, nebo reálný neutuchající drobný déšť, který vytváří fyzický pocit nekomfortu; osmdesátiminutové představení bez přestávky tak svoje sevření nepovolí ani na chvíli.

Zásadní zásluhu na tom má Tomáš Dalecký v roli Eddyho. Jeho výkon je mimořádně fyzický i psychicky obnažený. Dalecký nás vítá už před začátkem představení, prakticky nesejde z jeviště a po celou dobu balancuje mezi rolí vypravěče, oběti i zrádce. Dokáže být křehký, ironický i krutý, aniž by sklouzával k sebeobhajobě. Právě v tom je jeho Eddy nejpřesvědčivější – není stylizovaným symbolem úspěšného útoku z chudoby, ale člověkem, který si za vlastní emancipaci musel zaplatit bolestným přerušením rodinných vazeb. Dalecký navíc velmi přesně pracuje s tělesností: někdy působí téměř staženě do sebe, jindy se jeho tělo mění v nervní mechanismus reagující na každý další útok okolí. V kombinaci

s kamerovými detaily vzniká mimořádně intenzivní herecký portrét člověka, který sice utekl minulosti, ale nese si ji v sobě s kulometnou naléhavostí.

Adaptace navíc nezůstává pouze u témat homofobie, chudoby či domácího násilí. Otevírá právě i opakující se otázku etiky autofikce, respektive úspěchu vystavěného na zveřejnění intimního rodinného života. Právě tato rovina je možná nejprovokativnější. Vrcholí v závěrečné „laternomagické“ dotáčce, kdy se Monique a její syn procházejí kolem divadla Komedie a úspěšný Édouard bere matku, které pomohl k útěku za svobodou, na inscenaci podle svého románu kdesi v Hamburku. Najednou už nejde jen o sociální drama, ale o smířlivý happy end, tedy alespoň v rámci daných možností.

Jak se stát jiným rozhodně patří k nejambicióznějším a nejdiskutovanějším novinkám současné pražské činohry – především díky propojení autofikční literatury Édouarda Louise s výrazně současným divadelním jazykem Dávida Pašky. Jeho poetika je na tak mladého tvůrce nezvykle zralá, obrazivá, fragmentární a místy až performativní, což je osvěžením i pro pětičlenný herecký soubor (neopomeňme otce v podání Petra Jeništy), který se Louisovy a Paškovy látky zhostil s obrovským nasazením. •